

क्रिस्तपुराणाचा भारतीय समाजजीवनावर पडलेला प्रभाव

विश्वास गोरखनाथ वळवी

प्रस्तावना:-

क्रिस्तपुराण या ग्रंथाचे लेखक आणि भारतीय मराठी ख्रिस्ती इतिहासलेखनातील मैलाचा दगड म्हणजे फादर थॉमस स्टीफन्स. येथे संघ च्या सदस्य आणि कॅथोलिक प्रिस्ट म्हणून त्यांची नियुक्ती भारतात गोवा येथे झाली. भारतीय समाज हा परंपरावादी असून पुराणांचा त्यांच्यावर फारच प्रभाव आहे. तसेच ते श्रद्धाळू वृत्तीचे असून आपली संस्कृती त्यांना प्रेमळ आहे. आणि बालविवाह, केशवपन, सतीप्रथा यांचा बंधनात ते अडकलेले आहे. असा वाईट प्रथांच्या नायनाट आणि ख्रिस्ताचा संदेश जर त्यांना द्यावयाचा असेल तर त्यांच्याच भाषेत त्यांना पवित्र शास्त्र उपलब्ध करून देऊन त्यांच्यात आध्यत्मिक आणि सामाजिक सुधारणा घडवून आणणे या पवित्र ध्येयाने फादर थॉमस स्टीफन्स यांनी क्रिस्तपुराणाची रचना केली. क्रिस्तपुराण हे ख्रिस्ताचे मराठीतील काव्यमय जीवनचरित्र आहे. प्राचीन काळापासून भारतीय समाज वेद, पुराणे, स्मृतिग्रंथ, ब्राम्हण ग्रंथ, वेदांगे आणि मनुस्मृतीवर आपले आत्मिक आणि बौद्धिक अधिष्ठान राखून होता आणि आपल्या आध्यत्मिक इतिहासाच्या वातावरणात पूर्णपणे बंदिस्थ होता. त्या आत्मिक आणि बौद्धिक तत्वांना बदलण्याचे कार्य क्रिस्तपुराण या ग्रंथाच्या माध्यमातून फादर थॉमस स्टीफन्स यांनी केला. ओकारं करंबेळकर आपल्या ओवीतून क्रिस्तपुराणाची वैशिष्ट्ये व्यक्त करतांना लिहितात

‘भारतात पाउल ठेवणारा पहिला ब्रिटीश असे समजला जाणारा आणि क्रिस्तपुराण लिहिणारा, सांस्कृतिकीकरणाचा जनक म्हणजे फादर थॉमस स्टीफन्स. आपल्या संपूर्ण हयातीत ख्रिस्तीबांधव आणि मराठी-कोकणीची सेवा केली. बायबल आणि ख्रिस्तजीवनाला त्यांनी मराठीत आणले. कोकणीचे व्याकरण लिहून भारतीय भाषेतील व्याकरण प्रथम छापून आणण्याचा मानही त्यांच्याकडेच जातो. त्यांनी लिहिलेल्या ‘ख्रिस्तपुराण’ला यंदा नुकतीच चार शतके पूर्ण झाली आहेत.’’१ फादर थॉमस

स्टीफन्स यांचे संक्षिप्त आणि सुंदर चरित्रवर्णन करंबेळकर आपल्या कवितेतून रेखाटतांना आपल्यांना दिसून येतात.

फादर थॉमस स्टीफन्स यांचा संक्षिप्त जीवन्वृत्तात :-

एकीकडे मार्टिन लुथर यांनी आपल्या सुधारणावादी विचारांनी १५१७ मध्ये युरोपात प्रोटेस्ट करून आध्यत्मिक प्रबोधनाची सुरुवात केली. आणि ख्रिस्ती धर्मात प्रोटेस्ट आणि कॅथोलिक या दोन दुहीची निर्मित झाली. बरोबर त्याचा ३२ वर्षांनी फादर थॉमस स्टीफन्स यांचा जन्म इंग्लंडमधील विल्टशायर प्रांतातील बुश्टन या गावी १५४९ रोजी झाला. त्याचे वडील प्रशिद्ध व्यापारी असल्याकारणाने ते लंडन या व्यापारी शहरी स्थायिक झाले. पुढे जाऊन थॉमसने जागतिक शिक्षणाचे केंद्र असलेल्या ऑक्सफर्ड विद्यापिठात आपले शिक्षण पूर्ण केले. २० ऑक्टोबर १५७५ रोजी स्टीफन्सने रोम येथे जेसुइट संघात प्रवेश मिळवला. भारतात मिशनकार्याची मनीषा स्टीफन्सने प्रकट केली तेव्हा त्याला धर्मगुरूच्या अभ्यासानंतर भारतात जाण्याची परवानगी देण्यात आली. १५४१ सालापासून गोव्यात पोर्तुगीज सत्तेखाली मिशनकार्य चालू होते. स्टीफन्सला लिस्बनमार्गे गोव्याला यावे लागले. २४ ऑक्टोबर १५७९ ला स्टीफन्सने त्याच्या भावी कर्मभूमीवर पाय ठेवला. नंतर सहा महिन्यांनी त्याला धर्मगुरूदीक्षा देण्यात आली. वसईत मराठी अध्यापनाचे १६११-१२ हे एक वर्ष वगळले तर भारतातील सर्व हयात स्टीफन्सने सासणी (दक्षिण गोवा) भागात मिशनकार्य केले. २ फादर थॉमस स्टीफन्सने यांनी ख्रिस्ती धर्मतत्वज्ञानात स्वतःला संपूर्ण पारंगत करून आणि ख्रिस्ताला समर्पित होऊन भारतात आपले सर्वोच्च मिशनरीकार्य देण्यासाठी सज्ज झाले. जागतिक इतिहासलेखनात आणि कॅथोलिक मिशनरी चळवळीत इतिहासाची पाऊलखुणे टिंबनारे स्टीफन्स यांचे शब्द आणि लेखन भारतभूमीवर कायमचे उमटलेले असून त्यांना कोणीही गाळू शकत नाही.

हि प्रतिकृती फादर फ्रान्सिस दिब्रिटो यांच्या सुबोध बायबल या ग्रंथातून घेतलेली आहे.

क्रिस्तपुराणकार फादर थॉमस स्टीफन्स

क्रिस्तपुराण आणि त्याचे महत्व:-

फा कारीदाद द्रागो म्हणतात ‘ नव्याने ख्रिस्ती धर्मात प्रवेश केलेल्यांची त्यांच्या पुर्वधर्मातील पुरां ग्रंथांच्यावाचनेची सवय व आवड लक्षात घेऊन त्या ग्रंथांना पर्याय म्हणून

फा.स्टीफन्स यांनी ‘क्रिस्तपुराणांची रचना केली.त्यामुळेच त्याची रचनाही त्यांनी ‘ज्ञानेश्वरी’ ‘भागवतपुराण’ची अशा लोकप्रिय आख्यानकाव्याप्रमानेच केली.हिंदू मनाला भावेल,पटेल आणि आपली वाटेल अशा प्रकारची मांडणी,कल्पना,दृष्टांत वापरण्याचे कौशल्य स्टीफन्स यांनी अल्पावधीतच हा ग्रंथ नवख्रिस्ती समाजात कमालीचा लोकप्रिय ठरला.’’३ भारतीय परंपरावादी समाजात ख्रिस्ती धर्मतत्वे कशी रुजवावी आणि ख्रिस्ताचा संदेश कसा ध्यावा यांचे सर्वोच्च निराकरण फादर थॉमस स्टीफन्स यांनी क्रिस्तपुराणाचा माध्यमातून शोधून काढला.

१)	जन्म	मृत्यू	ग्रंथ	भाषा	ओवि सख्या	लिपी
	फादर थॉमस स्टीफन्स. १५४९	१६१९	क्रिस्तपुराण / Discurso Sobre A vinda De Jesus Christo Nosso Salvador do Mundo	मराठी / मोडी	१०१८१	देवनागरी
२)	संपादक.	फाकारीदाद द्रागो	प्रा.अ. का. प्रियोळकर	डॉ.जे.इ.अबेट		
३)			कोकणीचे व्याकरण/आर्त द लिगवा कानारी	कोकणीचे पहिले व्याकरण	१६४० साली प्रसिद्ध	
4)			क्रीस्तीधर्मतत्वसार/दोत्रीना क्रिस्ता	गोमंतिक कोकणीतील भाषेत, नवख्रिस्तलोकांना ख्रिस्ताची सुवार्ता देण्यासाठी	१६२२,१९४५ ला प्रसिद्ध	

‘ख्रिस्ती धर्मतत्वास न सोडता, हिंदू मनास पटेल असा पोवार्त्य रूप येशू ख्रिस्ताच्या चरित्राला देण्याची अवघड कामगिरी स्टीफन्सनी यस्वीरीत्या पाड पाडली आहे.’आतील मूर्ती तेवढी येशू ख्रिस्ताची व बाकी मंदिराचा सारा थाट हिंदू पद्धतीच्या अशी या पुराणाची रचना आहे.असे महारष्ट्र सारस्वतचे पुरवणीकार श.गो.तुळपुळेयांनी म्हटले आहे फादर स्टीफन्स यांच्या क्रिस्तपुराणामुळे गोव्यात अशाच प्रकारची पुराणे रचण्याची एक परंपराच निर्माण झाली.यावरून फादर थॉमस स्टीफन्सच्या नंतरच्या काळात हि साहित्यकृती किती लोकप्रिय झाली होती याची कल्पना येते.’’४ फादर थॉमस स्टीफन्स यांचा प्रयत्नांचा कळस म्हणजे येशूसंगाने पुढे जाऊन भारतात मराठी ख्रिस्ती लेखनात मोलाचे योगदान दिले.रोबर्ट.डी.नोबिली यांनी भारतीय वेदावरच ख्रिस्ताचा प्रचार करण्यासाठी एझोरवेद या पाचवा वेदाची रचना केली.त्याला शुद्धवेद असे देखील म्हटले गेले.तसेच कामिल बुल्के आणि

फादर हेन्री हेरास यांनी देखील ख्रिस्ती इतिहासलेखनात महत्वपूर्ण भूमिका विशद केली

क्रिस्तपुराण आणि त्याचा भारतीय जीवनावरील परिणाम:-

क्रिस्तपुराणाने भारतीय आध्यात्मिक जीवनशैलीवर सर्वत्वाने परिणाम घडवून आणले.त्याचबरोबर वेद/पुराण, भाषा, संस्कृती, परंपरा,या घटकात ख्रिस्ताचा प्रचार करण्यासाठी सामाजिक सुधारणा घडवून आणल्या.आज भारतात ख्रिस्ती समाज २.३०/ असला तरी ख्रिस्ती समाजाचे भारतातील सर्वच घटकावर शाश्वत परिणाम आहे.भाषा,संस्कृती परंपरा,आधात्म,या घटकावर भारत ख्रिस्ती मुल्ये आज जपून आहे.आणि त्याला क्रिस्तपुराण या मराठी ग्रंथाने आपला कळस चढविलेला आहे.असे म्हटल्यास अतिसोयुक्ती होणार नाही.

भाषा:-

क्रिस्तपुराणामुळे मराठी भाषेचा सर्वांगीण विकास घडून आला.मध्ययुगीन कालखंडातील मराठी भाषेतील एक जागतिक ग्रंथाची निर्मिती झाली.ज्यामुळे मराठी भाषेला नवचेतन प्राप्त झाले.आणि पुढे विलियम कैरी यांनी चाळीस भाषेत ख्रिस्ताचा संदेश पोहचविण्याचे महत्वपूर्ण कार्य केले त्यात मराठी भाषेचाही समावेश होता.आणि तसेच रोबर्ट.डी.नोबिली यांनी मराठी भाषेचा माध्यमातून ख्रिस्ताचा संदेश जनसामान्य पर्यंत पोहचविण्याचे महत्वपूर्ण कार्य केले.आणि एझोरवेद हा पाचवा वेद म्हणून ख्रिस्ती धर्मतत्वज्ञाणाची रचना केली.

वेद/पुराण:-

भारतीय वेद आणि पुराणांवर आधारित क्रिस्तपुराणाची रचना फादर थॉमस स्टीफन्स यांनी केली.त्यांनी पाहिले भारतीय समाज हा आपल्या धर्मसंस्कृती आणि परंपरा या आध्यत्मिक तत्वावर बंदिस्थ असून तो फार श्रद्धाळू आहे म्हणून त्यांनी भारतीय आध्यत्मिक शब्दरचनावर ओव्यांची निर्मिती केली. " फा स्टीफन्सने पाश्चिमात्य असलेल्या ख्रिस्ती धर्माला आपल्या ख्रिस्तपुराणातून पौरस्य किंबहुना देशी करण्याचा पुरेपूर प्रयत्न केला. ग्रांथिक मराठी ऐवजी स्थानिक बोलीचा जाणीवपूर्वक वापर केला. ओवीबद्ध रचना केली.अध्यायांना 'अवस्वरू', स्वर्गाला 'वैकुंठ' 'वैकुंठनगरी',नरकाला 'अंधकूप',परमेश्वराला 'वैकुंठराया', स्वमिगुरू, असे खास या भूमीशी जवळीक साधणारे शब्द योजले.म्हणूनच ओम नमो विश्वभरीता हाही शब्द त्याच प्रतवारीतला आहे."५

परंपरा आणि संस्कृती:-

भारतात ख्रिस्ती मिशनऱ्यांनी सुधारणावादी संस्कृतीकरण घडवून आणलेहि सुधारणा त्या काळासाठी लागणारी गरज होती.जी अन्य घटकांनी पार पाडली नाही.म्हणून भारतीय संस्कृती आणि परंपरा यंसा न दुखावता त्याच्या ऐक्यभाव लिखाणाचा माध्यमातून घडवून आणण्याचे अथक प्रस्थ ख्रिस्ती मिशनऱ्यांनी केले त्यात क्रिस्तपुराणाचे अनन्य महत्व आहे."भारतीय सांस्कृतिक परंपरेशी अर्थपूर्ण नाते जोडीत असतांना,कॅथोलिक म्हणजे विश्व्यापक या आपल्या स्वरूपाचा चर्चला विसर पडलेला नाही,पडू नये संकुचित राष्ट्रवाद किवा अतिरिक्त वंशवाद या मोहापासून दूर राहून 'वसुधैव कुटुंबकम हे स्वप्न चर्च जोपासत आहे.'मळ्यास माझ्या कुंपणा पडणे अगदी न मला साहेतेच

पतित कि जे आखडती प्रदेश साकल्याचा' हे केशवसुतांचे गाणे चर्चच्याही ओठावर खेळत राहिल.भारतीय परंपरेशी नातं सांगण म्हणजे वेशभूषा आणि केशभूषा यात केवळ बदल करण नव्हे,तर आपल्या संपूर्ण मनोवृत्तीच स्वदेशीकरण करण आहे.देशाच्या सुखदुःखाशी समरस होण आहे."६ फा फ्रान्सीस दिब्रिटो यांचे शब्द क्रिस्तपुराणाचे आणि भारतीय संस्कृती आणि परंपरा यांचे अजोड प्रेमाचे नाते दर्शविते.ज्यात बाह्यगोष्टीचे स्वदेशीकरण नसून आपल्या हृदयाचे आणि मनोवृत्तीचे संपूर्ण स्वदेशीकरण आहे

क्रिस्तसुवर्तेंस गती प्राप्त झाली:-

फादर थॉमस स्टीफन्स यांनी भारतात ख्रिस्ती धर्मप्रचाराला गती प्राप्त करून देण्याचे मोलाचे कार्य आपल्या लिखाणातून केले."१६१६ च्या सुमारास फादर थॉमस स्टीफन्स यांचे 'ख्रिस्तपुराण' प्रसिद्ध झाले.फादर स्टीफन्स व त्याच्या सहकाऱ्यांनी पुराण सांगणे या लोकप्रिय पद्धतीचा उपयोग ख्रिस्तसुवार्ता सांगण्यासाठी प्रभावीपणे केलाहिंदू मनावर पुराणाचा किती खोलवर परिणाम होतो हे फादर स्टीफन्सनी ओळखले व ख्रिस्तपुराण हे महाकाव्य रचून त्याचा प्रत्यक्ष प्रयोग केला...लोकांना स्वभाषेत सुवार्ता सांगण्यासाठी या महाकाव्याचा खूपच उपयोग झाला.याच काळात स्थानिक लोकांशी रक्तसंबंध जोडूनमिश्रविवाहास पौर्तुगिजांनी प्रोत्साहन दिल्यामुळे ख्रिस्ती धर्मप्रचाराला अधिकच चालना मिळाली."७ ख्रिस्ती धर्मातील सर्वोच्च आज्ञा जी घेऊन ख्रिस्ती मिशनरी जगाच्या कानाकोपऱ्यात फिरले आणि फिरत आहेत.त्या सुवार्तेची गती वाढावी म्हणून फादर स्टीफन्स यांनी क्रिस्तपुराणाची रचना केली.आणि ते शाब्दिक रूपाने आज देखील भारतीय जीवनावर आपला प्रभाव टाकत आहे.

निष्कर्ष:-

फादर थॉमस स्टीफन्स यांचा क्रिस्तपुराणाला आज चारशे वर्षे लोटलेली असली तरी त्याचा प्रभाव भारतीय समाजजीवनावर सर्वांगीणे दिसून येतो.डॉ अतुल अघमकर म्हणतात "थॉमस स्टीफन्स हा भारतात आलेला पहिला इंग्रज मिशनरी होय.तो तेथील प्रादेशिक भाषा शिकला व त्यात पारंगत झाला.त्याने १६१६ ख्रिस्तपुराण नावाचा काव्यग्रंथ लिहिला.सुवार्ताप्रचारासाठी प्रादेशिक भाषा शिकण्यात त्याने संत झेवियरचे अनुकरण केलेया वेळेपासून ख्रिस्ती धर्म मुंबईच्या किनाऱ्यापर्यंत पोहचला होता.फ्रान्सिकन मिशनऱ्यांनी १५४० मध्ये संत मायकल हे चर्च बनविले.हा महाराष्ट्राच्या तटीय प्रदेशात शुभवर्तमानाचा संधपण सातत्याचा प्रसार मानला जातो."८

फादर थॉमस स्टीफन्स यांनी आपल्या लिखाणातून एक परिवर्तनाची ज्योत पेटवून दिली जी कधी विजणार नाही. आणि गेल्या चारशे वर्षांपासून ख्रिस्ती समाज आणि लेखक क्रिस्तपुराणाच्या पवित्र अग्नीच्या ज्योतीत स्वतःचा शब्दांना तावून घेत आहे आणि साहित्याच्या माध्यमातून ख्रिस्ती समाजात सुवार्तेची ज्योत पेटवून आहे

संदर्भग्रंथसूची-

- १) एका ग्रंथराजाची चारशे वर्षे,
onkarkarambelkar.blogspot.com/13-
January,2018
- २) क्रिस्तपुराणफादर थॉमस स्टीफन्स,संपा-फा.कारीदाद
द्रागो,पॉप्युलर प्रकाशन,मुंबई १९९६,पृ-क्र-२२

- ३) क्रिस्तपुराणफादर थॉमस स्टीफन्स,संपा-फा.कारीदाद
द्रागो,पॉप्युलर प्रकाशन,मुंबई १९९६,पृ-क्र-५
- ४) पारखे कामिल,ख्रिस्ती मिशनरीचे योगदान,सुगावा
प्रकाशन,पुणे,द्वितीयावृत्ती,२०१७,पृ-क्र-२९
- ५) प्रा.पाटील सुभाषमराठी ख्रिस्ती साहित्य उगम आणि
विकास,चेतक बुक्स,पुणे,जानेवारी २०१६,पृ-क्र-५४-५५
- ६) सबनीस श्रीपाल,आदिवासी मुस्लीम खिचन
साहित्यमिमासा,बालाजी इंटरप्राजेस, पुणे,२००७,
प्रथमावृत्ती/ पृ क्र-१८६
- ७) अघमकर.अतुल.य.मिशनरी कार्याचे आव्हान,महान प्रीती
प्रकाशन,पुणे.प्रथमावृत्ती,पृ क्र -१९-२०
- ८) अतुल.य.अघमकर.रेव्ह.पडोळे विश्वास,अनु.डॉ.पाटील
सुभाष ख्रिस्ती मिशन सेवाकार्यप्रकाशक-
TETRAWPOI,२००३,प्रथमावृत्ती.बंगलोर.पृ-क्र-६५

